

Секція IV. РЕЛІГІЯ ТА КЛІНІЧНА МЕДИЦИНА

Білозор Д. В.
НМУ імені О. О. Богомольця,
belozordima@gmail.com

ІСЛАМСЬКА КОНЦЕПЦІЯ ЧИСТОТИ ТА ОХАЙНОСТІ ЯК ТРАДИЦІЯ САНІТАРНО-ГІГІЄНИЧНИХ НОРМ

Вивчаючи мусульманський світ ми часто стикаємось з поняттями “чистого” і “нечистого”. Розділення продуктів та речей на “чисті” та “нечисті” впливає на побут та традиції ісламського суспільства. Спробуємо розібратись, що мусульмани вважають «нечистим» і які санітарні перестороги викликали таку необхідність. Для того щоб розібратись у понятійних нюансах звернимось до законів Шаріату.

До нечистих продуктів належать такі продукти як свинина, собака, вино, пиво і інші хмільні напої. Традиція перестороги лежить в розумінні санітарної небезпеки, що несуть ці продукти в умовах спекотного клімату. До іншої групи заборони відносяться відходи людської та тваринної фізіологічної діяльності: сеча, кал, труп, кров, піт, сперма тощо. І ця традиція сягає глибин історії задовго до виникнення Ісламу. Правила гігієни в Шаріаті ґрунтуються на глибинних традиціях розвитку хімічних та медичних наук в мусульманській спільноті.

Попередження Шаріату проти людських та тваринних відходів не нове – воно було властиве людям задовго до виникнення Ісламу. Шаріат особливо попереджає мусульман, щоб вони побоювалися крові як однієї з головних нечистот. Кров людини і тварини вважається нечистою. Якщо при заборі тварини кров потрапила у нутрощі, вона стає “нечистою” а її м'ясо вважається неїстівним. Якщо кров виявили в яйці, вживати в їжу його заборонено. Якщо під час доїння кров потрапила в молоко, то “чистим” його не зробить навіть кип'ятіння. Забороняється проковтування слини в тому разі якщо людина має кровотечу з ясен [1].

Забороняється приймати в їжу певні частини їстівних тварин: статеві органи тварин, гланди, щитовидні залози, новоутворення, спинний мозок, жир з обох боків спинного мозку, жовчний міхур, селезінка, сечовий міхур, зіниці ока тощо. Тут ми відчуваємо розуміння фізіологічних основ побудови тварин, що були набуті в ході емпіричного життєвого досвіду представниками ісламської цивілізації.

Великої групою заборонених продуктів є спиртотмісні продукти. По законам Шаріату “нечистими” вважаються всі алкогольні та хмільні напої. Також “нечисті” всі рідини схильні до бродіння. Якщо виноград або виноградний сік знаходяться в стані бродіння, вони вважаються нечистими і їх забороняють вживати у їжу. Сік доведених до кипіння хурми, фініків вважаються “чистими” і придатними до вживання в їжу, але по законах Шаріату краще остерігатись і слідкувати, що б під час кипіння хурма, фініки можуть перейти в стан бродіння.

Хмільний напій отриманий з ячменю і званий пивом, вважається “нечистим”. Однак напій одержаний з ячменю лікарем і званий “ячмінною водою” за Шаріатом вважається чистим. Ми розуміємо, що це ніщо інше ніж спирт [1].

За всю історію існування людині не вдалося домогтися суворого дотримання заборон на хмільне. Не зважаючи на заборони частина мусульман вживала і досі вживає алкогольні напої. Це типово для таких країн як Туреччина, Іран, Азербайджан, Казахстан, Киргизстан тощо.

Цікава нам і санітарно-гігієнічна концепція про те як “чисті”⁴⁰⁰ продукти можуть набути ознак “нечистих” при певному контакті. Так ягнята або вівці яких підгодовували молоком свиней вважаються “нечистими”. До появи Ісламу на близькому Сході існувала традиція підгодовувати коней смаженою свининою (потайки ця традиція дожила до сьогодні), а ягнят молоком свиней. Цей звичай був заборонений Шаріатом. Також ми відчуваємо вплив на формування цих норм іудаїзму з його концепціями про кошерну їжу.

Висунувши концепцію “чистоти” і “нечистоти” мусульманське вчення пропонує форми і методи очищення. Шаріат з’єднує правила санітарії та гігієни з методами очищення від релігійного осквернення.

Цікаво прослідкувати і за гігієнічними нормами очищення в Шаріаті. Головним очищувачом від нечистот Шаріат називає воду і це невипадково. В умовах безводної Аравії вода є священною. Для використання води розроблені особливі методи. Треба сказати, що воду поділяють на багато категорій: вода дощова, вода технічна, вода проточна, вода застійна, вода рясна і т.д. Вода, яка використовується для очищення повинна бути без домішок, не повинна мати стороннього запаху смаку або кольору. Забруднений посуд необхідно полоскати 3 рази збираною водою і один раз проточною. Посуд у якому містилося вино необхідно полоскати сім разів. Також нечистоти можна відчищати піском з додаванням води. Так посуд, що використовувався хворим підлягає чистці піском та водою. Пісок також є універсальним гігієнічним засобом. Пісок запечений під сонцем використовували араби з давніх часів як очищаючий засіб [2].

Гігієнічні норми переплелись в ісламі з духовною традицією. Фізичне очищення не сприймається в окремому контексті від релігійного. Багато в чому деякі аспекти норм можуть виглядати застарілими, але без сумнівно вони не підлягають обговоренню в мусульманському середовищі, зважаючи на їх сакральність та прив’язку до святих джерел ісламу.

Правила Шаріату про очищення від нечистоти відповідають тисячолітньому досвіду і практиці народної медицини і традиції народів мусульманського Сходу. Кліматичні умови, релігійні традиції іудаїзму та християнства, знання накопичені людством у сфері медицини і гігієни склали воєдино розуміння того що дозволено і не дозволено в сучасному мусульманському середовищі. Ми можемо дивитись на ці традиції з долею скептицизму, але беззаперечним залишається той факт, що такі перестороги рятували в історії і рятують сьогодні мусульманську спільноту від епідемій та соціальних хвороб.

Література:

1. Держава і влада в ісламських філософсько-теологічних та првових концептах / М. В. Лубська, Д. В. Білосор, Т. І. Лубська, В. І. Лубський, О. О. Кудин. – Київ: Вид-во “Центр учбової літератури”, 2022.
2. Іслам: довідково-методичні матеріали / М. В. Лубська, Д. В. Білосор, Т. І. Лубська, В. І. Лубський, О. О. Кудин. – Київ: Вид-во “Центр учбової літератури”, 2022

Дюдiна І. О.,
НМУ iменi О. О. Богомольця,
i.dudina@nmu.ua

МЕДИЧНЕ КАПЕЛАНСТВО ЯК ФОРМА СПIВРОБIТНИЦТВА РЕЛIГIЇ ТА МЕДИЦИНИ

“Загальновiдомий могутнiй вплив психiки хворого на перебiг хвороби. Стан духу хворого, його довiра чи недовiра до лiкаря, глибина його вiри та надiї на зцiлення чи, навпаки, психiчна депресiя, викликана необережними розмовами лiкарiв у присутностi хворого про серйознiсть його хвороби, глибоко визначають результат хвороби”.

(В. Ф. Войно-Ясенецький)

Важко переоцiнити в сучасних кризових умовах iснування (пандемiї, вiйськовий стан, надзвичайнi ситуацiї, тощо) значення духовної пiдтримки для хворих, поранених, членiв iх родин та спiвробiтникiв медичних закладiв.

Задля забезпечення духовних потреб осiб вищезазначених категорiй в Украiнi розробляється низка законодавчих положень з метою запровадження душпастирської опiки у сферi охорони здоров'я [1]. Так, вiдповiдно до наказу МОЗ Украiни вiд 24.04.2021 №346 (поточна редакцiя вiд 15.11.2022) “Про внесення змiн до наказу Мiнiстерства охорони здоров'я Украiни вiд 28 жовтня 2002 року №385” посада капелана в охоронi здоров'я вiднесена до посад професiоналiв iз вищою немедичною освiтою з психологiчної допомоги та духовної опiки у сферi охорони здоров'я поряд з клiнiчним психологом та психотерапевтом [2]. Слiд зазначити, що капелан в охоронi здоров'я повинен мати вищу богословську освiту та спецiалiзацiю за фахом “клiнiчне душпастирство”.

Представники духовенства рiзних конфесiй займаються розвитком медичного капеланства в Украiнi. Так, на приклад, комiсiя Украiнської греко-католицької церкви у справах душпастирства охорони здоров'я розробила та впроваджує “Стратегiю медичного капеланства” [3]. Серед напрямкiв дiяльностi – душпастирство хворих, медичних працiвникiв та осiб в кризових ситуацiях (в т.ч. вiйськовослужбовцiв та iх родин).

Також, створена у 2020 р. “Асоцiацiя капеланiв у сферi охорони здоров'я Украiни” [4] займається розробкою проекту професiйного стандарту капелана